DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.75
CZU: 347.965.42(478)

MANDATORY MEDIATION IN CIVIL PROCEEDINGS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

MEDIEREA OBLIGATORIE ÎN PROCESUL CIVIL DIN REPUBLICA MOLDOVA

STOICEV Ecaterina, studentă, specialitatea: Drept
Academia de Studii Economice dn Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, Strada Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail autor: stoicev.ecaterina@ase.md

Abstract: *In the context of the modernization of the justice system in the Republic of Moldova, mediation has evolved from an optional alternative mechanism into a mandatory instrument in certain categories of civil disputes. The recent legislative amendments concerning mediation and the status of the mediator introduce the obligation to participate in a mediation session prior to filing a claim before the court.*
This study analyzes the impact of these changes on civil procedure, highlighting both the advantages and the challenges generated by the implementation of mandatory mediation. The main areas in which this procedure becomes applicable are examined, such as family disputes, labor conflicts, and low-value claims, as well as its effects on the duration of proceedings and the workload of the courts.
Furthermore, the paper addresses issues related to the compatibility of mandatory mediation with the fundamental right of access to justice, as well as the necessity of ensuring a balance between procedural efficiency and the protection of the parties' procedural rights.
In conclusion, it is emphasized that the success of this reform depends on the consistent application of legal norms, the adequate training of mediators, and the promotion of a culture of amicable dispute resolution within society.
Key words: : *mediation, civil proceedings, justice reform*
JEL CLASSIFICATION: K390, K4, K410, K490.

INTRODUCERE

În contextul supraîncărcării instanțelor judecătorești și al creșterii constante a volumului și complexității litigiilor civile, legiuitorul din Republica Moldova este preocupat de identificarea unor mecanisme eficiente de sistematizare a sistemului judiciar. În mod tradițional, medierea a fost consacrată drept o procedură alternativă, cu caracter voluntar, destinată soluționării amiabile a conflictelor, fiind definită în doctrină ca un instrument flexibil și eficient de gestionare a disputelor (Buzu, 2018).

Totuși, în cadrul reformelor recente, medierea nu mai este concepută exclusiv ca o opțiune facultativă, ci este promovată ca o „necesitate strategică" în cadrul mecanismului de înfăptuire a justiției (Studiu privind oportunitatea instituirii obligativității medierii, 2020). Astfel, proiectul noii legi privind medierea și statutul mediatorului introduce o schimbare, transformând medierea într-o etapă procedurală prealabilă obligatorie pentru anumite categorii de litigii.

În iunie 2025, Ministerul Justiției a anunțat aprobarea de către Guvern a proiectului noii legi privind medierea, care prevede că, înainte de sesizarea instanței, părțile implicate în litigii civile, de familie și de muncă trebuie să participe la cel puțin o ședință de medier (Proiectul legii privind medierea și statutul mediatorului, 2025). Această ședință are caracter informativ, iar ulterior părțile sunt libere să decidă dacă continuă procedura sau recurg la instanță. Prin această intervenție legislativă, autoritățile urmăresc eficientizarea sistemului judiciar, reducerea costurilor și promovarea soluțiilor amiabile. Cu toate acestea, introducerea medierii obligatorii generează dezbateri intense în doctrină, în special în ceea ce privește compatibilitatea acesteia cu principiul accesului liber la justiție.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Accesul liber la justiție și limitele acestuia

Principiul accesului liber la justiție constituie unul dintre pilonii fundamentali ai statului de drept, fiind consacrat de art. 20 din Constituția Republicii Moldova și de art. 5 alin. (1) din Codul de procedură civilă. Acesta garantează oricărei persoane dreptul de a se adresa instanței pentru apărarea drepturilor și intereselor sale legitime. (Constituția, art. 20)

Doctrina subliniază că acest drept nu are un caracter absolut, ce poate fi supus unor condiționări rezonabile. Astfel, s-a arătat că accesul la justiție implică atât un caracter efectiv, cât și unul relativ, fiind susceptibil de limitări procedurale, precum termenele de prescripție, procedurile prealabile sau plata taxelor de stat (Proiectul legii privind medierea și statutul mediatorului, 2025).

În aceeași direcție, jurisprudența a stabilit că instituirea unor proceduri prealabile nu echivalează cu o restrângere a accesului la justiție, ci urmărește „instaurarea unui climat de ordine, indispensabil exercitării drepturilor" (Buzu, 2018).

Instituirea medierii obligatorii – justificare și mecanism

În contextul reformării sistemului judiciar și al alinierii la standardele europene în materie de soluționare alternativă a litigiilor, noua reglementare reflectă o abordare modernă, orientată spre prevenirea litigiilor și promovarea soluțiilor amiabile.

Legea privind medierea stabilea principiile generale ale procedurii, precum voluntaritatea, confidențialitatea, neutralitatea și imparțialitatea mediatorului. În acest context, părțile aveau libertatea deplină de a decide dacă recurg sau nu la mediere, fără a exista vreo obligație procedurală prealabilă sesizării instanței de judecată (Legea nr. 137 cu privire la mediere, 2015).

Potrivit art. 44 alin. (3) din noul proiect de lege, părțile sunt obligate să participe la cel puțin o ședință de mediere în anumite categorii de litigii civile, de familie și de muncă (Proiectul legii privind medierea și statutul mediatorului, 2025). Este important de subliniat că această obligativitate vizează exclusiv participarea la ședința inițială de informare, și nu continuarea procedurii de mediere, care rămâne la libera apreciere a părților. Prin urmare, legiuitorul instituie un mecanism procedural mixt, care îmbină elementul de constrângere inițială cu principiul libertății de voință.

În materie civilă, proiectul de lege stabilește obligativitatea medierii pentru litigii cu o valoare redusă, a căror valoare nu depășește echivalentul a 50 de salarii medii pe economie, stabilite prin hotărâre de Guvern pentru anul în curs, fără a include dobânzile, penalitățile sau cheltuielile de judecată. Această obligație vizează, în principal, litigii precum cele privind recuperarea creanțelor, repararea prejudiciilor – inclusiv a celor generate prin contravenții sau infracțiuni –, partajul bunurilor, răspândirea informațiilor defăimătoare, precum și executarea diferitor tipuri de contracte, cum ar fi cele de împrumut, donație, arendă, locațiune, bancare, de leasing sau de asigurare. De asemenea, în sfera de aplicare sunt incluse și procedurile de insolvabilitate.

Cu toate acestea, obligativitatea medierii nu se aplică în situațiile în care una dintre părți este o autoritate publică, indiferent dacă aceasta are calitatea de reclamant sau de pârât.

Alegerea acestor categorii de litigii nu este întâmplătoare, ci reflectă natura lor patrimonială și posibilitatea acestora de a fi soluționate pe cale amiabilă. În acest sens, legiuitorul urmărește orientarea conflictelor cu un grad redus de complexitate către mecanisme extrajudiciare, rezervând instanțelor cauzele complexe sau litigioase în mod prioritar.

Din punct de vedere procedural, medierea obligatorie funcționează ca o condiție prealabilă pentru exercitarea dreptului la acțiune. Astfel, în situația în care reclamantul nu face dovada participării la ședința de mediere, cererea de chemare în judecată este supusă sancțiunii restituirii, în temeiul art. 170 alin. (1) lit. a) din Codul de procedură civilă (Cod de procedură civilă, 2003). Această soluție legislativă conferă medierii un caracter efectiv, depășind statutul unei simple recomandări și transformând-o într-o veritabilă etapă procedurală obligatorie.

Mecanismul juridic instituit de proiect implică, de asemenea, anumite garanții procedurale menite să asigure echilibrul între eficiența sistemului și respectarea drepturilor părților. Astfel, dacă una dintre părți refuză participarea la mediere sau ședința nu poate avea loc din motive obiective,

mediatorul eliberează un act constatator, care permite ulterior sesizarea instanței. În acest mod, legiuitorul evită blocarea accesului la justiție.

Scopul principal al acestei reglementări este transformarea medierii într-un instrument real și funcțional de soluționare a litigiilor, capabil să contribuie la reducerea volumului de cauze aflate pe rolul instanțelor și la accelerarea procedurilor judiciare. Totodată, se urmărește schimbarea mentalității justițiabililor, prin încurajarea acestora să recurgă la soluții amiabile înainte de a apela la mecanismul judiciar clasic - instanța.

Probleme de compatibilitate și dificultăți practice

Introducerea medierii obligatorii ridică multiple probleme de ordin juridic și practic.

În primul rând, se evidențiază riscul suprapunerii procedurilor prealabile, generat de instituirea concomitentă a mai multor etape obligatorii anterior sesizării instanței de judecată. O astfel de situație este întâlnită în cazul litigiilor privind defăimarea, unde cadrul normativ existent, prin Legea nr. 64/2010 privind libertatea de exprimare, impune deja parcurgerea unei proceduri prealabile constând în adresarea unei cereri de dezmințire sau reparare a prejudiciului.

Introducerea suplimentară a obligației de participare la ședința de mediere, conform proiectului noii legi privind medierea, conduce la o dublare a condițiilor procedurale prealabile. În consecință, reclamantul este obligat să parcurgă succesiv două mecanisme extrajudiciare înainte de a putea sesiza instanța de judecată (Proiectul legii privind medierea și statutul mediatorului, 2025).

În al doilea rând, în materia litigiilor de muncă, există deja procedura concilierii prevăzută de Codul muncii. Prin urmare, obligativitatea medierii generează o suprapunere normativă, contrară recomandărilor europene, care prevăd evitarea întârzierilor inutile în accesul la instanță (Mediation in civil and commercial matters, 2008).

În al treilea rând, apare problema accesibilității efective a medierii. Datele oficiale indică faptul că numărul mediatorilor autorizați este insuficient, în unele raioane neexistând niciun mediator activ (Medierea în sistemul juridic al Republicii Moldova, 2021). Această realitate ridică semne de întrebare cu privire la aplicabilitatea practică a medierii obligatorii.

Impactul asupra accesului la justiție

Comparând cele două reglementări, se observă o evoluție semnificativă a rolului medierii în procesul civil. În timp ce reglementarea anterioară punea accent exclusiv pe caracterul voluntar al medierii, noua legislație introduce un model mixt, care combină obligativitatea inițială cu libertatea de continuare a procedurii. Această schimbare urmărește să încurajeze părțile să ia în considerare soluționarea amiabilă a litigiilor.

De asemenea, dacă anterior medierea era utilizată sporadic, noul cadru normativ încearcă să o transforme într-un mecanism funcțional și eficient, integrat în logica procesului civil. Totuși, această transformare generează și anumite controverse. Pe de o parte, obligativitatea participării la ședința de informare contribuie la creșterea gradului de utilizare a medierii și la reducerea volumului de dosare din instanțe. Pe de altă parte, există riscul ca această obligație să fie percepută ca o limitare a accesului liber la justiție, în special dacă procedura este tratată formal.

Cu toate acestea, literatura de specialitate și practica europeană subliniază că obligativitatea medierii nu este, în sine, incompatibilă cu dreptul de acces la justiție. Aceasta poate fi considerată legitimă dacă respectă principiul proporționalității, adică dacă măsura este adecvată scopului urmărit, necesară și nu afectează în mod excesiv drepturile părților. În plus, este esențial ca, cadrul normativ să prevadă garanții procedurale adecvate, precum caracterul limitat al obligativității (doar la ședința de informare), posibilitatea de a sesiza instanța în cazul eșecului medierii și existența unor mecanisme clare care să prevină blocarea accesului la justiție (Dumitrașcu, 2025)

Această inițiativă legislativă reprezintă o transpunere în dreptul intern a prevederilor Directivei 2008/52/CE privind medierea în materie civilă și comercială, fiind totodată aliniată recomandărilor formulate de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei (Mediation in civil and commercial matters, 2008).

CONCLUZII/RECOMANDĂRI.

În concluzie, succesul medierii obligatorii depinde nu doar de reglementarea juridică, ci și de modul de implementare și de acceptarea acesteia de către justițiabili.

Medierea constituie, fără îndoială, un instrument modern și eficient de soluționare amiabilă a litigiilor, contribuind la promovarea dialogului între părți, reducerea costurilor procesuale și accelerarea soluționării conflictelor. Cu toate acestea, transformarea acesteia dintr-un mecanism voluntar într-o etapă procedurală cu elemente de obligativitate impune o abordare atentă și echilibrată din partea legiuitorului.

Reforma analizată se înscrie în tendințele contemporane de modernizare a sistemelor judiciare europene, fiind orientată spre eficientizarea actului de justiție și diminuarea supraîncărcării instanțelor. În același timp, aceasta reflectă o schimbare de paradigmă, prin integrarea medierii în structura procesului civil ca etapă prealabilă. Totuși, eficiența reală a acestei măsuri depinde în mod esențial de condițiile concrete de implementare.

Există riscul ca obligativitatea participării la ședința de informare privind medierea să fie percepută de justițiabili ca o formalitate suplimentară, lipsită de utilitate practică, în special în lipsa unei culturi juridice consolidate în domeniul soluționării amiabile a litigiilor. În acest context, medierea ar putea deveni o etapă birocratică, care întârzie accesul la instanță, fără a contribui efectiv la soluționarea conflictelor.

În vederea asigurării eficienței acestei reforme, considerăm necesar ca legiuitorul să adopte o serie de măsuri complementare:

- evitarea suprapunerii procedurilor prealabile, prin corelarea medierii cu alte mecanisme existente, pentru a preveni dublarea etapelor procesuale și tergiversarea soluționării litigiilor;
- consolidarea mediatorilor, prin formare profesională continuă, acreditare și distribuire echilibrată la nivel teritorial, astfel încât accesul la servicii de mediere să fie real și efectiv;
- promovarea unei culturi a medierii, prin campanii de informare și educație juridică, menite să crească gradul de încredere al cetățenilor în această procedură și să stimuleze utilizarea acesteia în mod autentic, nu formal.

În concluzie, succesul medierii obligatorii nu depinde exclusiv de consacrarea sa normativă, ci mai ales de modul în care aceasta este implementată și percepută de către justițiabili și practicienii dreptului. Numai în măsura în care medierea va fi integrată coerent în sistemul juridic, aceasta își va putea îndeplini rolul de alternativă reală și eficientă la procesul civil clasic.

REFERINȚE:

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 466 din 13.11.2024.
2. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, nr. 225 din 30.05.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 285-294 din 03.08.2018.
3. Buzu, O. (2018). *Medierea în Republica Moldova: aspecte teoretice și practice*. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/30-35_35.pdf
4. Ministerul Justiției al Republicii Moldova. (2020). *Studiu privind oportunitatea instituirii obligativității medierii*. Disponibil: https://justice.gov.md/sites/default/files/document/attachments/studiu_oportunitatea_instituirii_obligativitatii_examinarii_unor_categorii_de_litigii_in_procedura_medierii_pana_la_etapa_adresarii_in_instanta_de_judecata.pdf
5. Ministerul Justiției al Republicii Moldova. (2025). *Proiectul legii privind medierea și statutul mediatorului*. Disponibil: https://gov.md/sites/default/files/media/documents/sedinte-de-guvern/2025-06/NU-524-MJ-2025.pdf
6. Parlamentul Republicii Moldova. (2007). *Legea nr. 134 cu privire la mediere*. Disponibil: https://mediere.gov.md/sites/default/files/document/attachments/110536.pdf
7. Parlamentul Republicii Moldova. (2015). *Legea nr. 137 cu privire la mediere*. Disponibil: https://justice.gov.md/public/files/transparenta_in_procesul_decizional/coordonare/2015/2._Lege_mediere.pdf
8. Uniunea Europeană. (2008). *Mediation in civil and commercial matters*. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/RO/legal-content/summary/mediation-in-civil-and-commercial-matters.html
9. Universitatea de Stat din Moldova. (2021). *Medierea în sistemul juridic al Republicii Moldova*. Disponibil: https://msuir.usm.md/server/api/core/bitstreams/7ac75c3e-a16a-4bb7-b387-2e8953970757/content

10. Dumitrașcu D., Medierea obligatorie în cauzele civile: mijloc de eficientizare sau limitare a accesului liber la justiție?(2025), CZU: 347.965.42:347.91/.95, Disponibil: https://doi.org/10.59295/spd2025j.69

Coordonator științific: BÂCU Adelina, dr., conf. univ.,
Academia de Studii Economice dn Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, Strada Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail: bacu.adelina.valentin@ase.md